

Artur Zieliński, Krzysztof Czerwiński

Przeobrażenia demograficzne ośrodków miejskich Pomorza w latach 1990-2010

Problemy Rozwoju Miast 11/3, 93-99

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przeobrażenia demograficzne ośrodków miejskich Ponidzia w latach 1990–2010

Dr Artur Zieliński*, mgr Krzysztof Czerwiński**

* Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Instytut Geografii,
** Samorządowe Gimnazjum nr 1 w Busku-Zdroju

Streszczenie. *Ponidzie to potoczna nazwa obszaru obejmującego środkową i dolną część dorzecza Nidy. Pod względem fizyczno-geograficznym teren ten leży w Niecce Nidziańskiej, a administracyjnie położony jest w południowej części województwa świętokrzyskiego.*

Na opisywanym obszarze istnieją wyłącznie małe miasta, wśród których demograficznie dominuje Busko-Zdrój liczące 16,7 tys. mieszkańców. Drugim pod względem liczby mieszkańców jest Pińczów (11,3 tys. mieszk.). Ponadto status miasta powiatowego posiada Kazimierz Wielki, licząca jedynie 5,5 tys. mieszk. Pozostałymi ośrodkami miejskimi są: Chmielnik, Skalbmierz i Działoszyce.

Wielowiekową historię osadnictwa na opisywanym terenie determinowały sprzyjające rozwojowi rolnictwa warunki środowiska przyrodniczego. Ponadto ważnym czynnikiem miastotwórczym na Ponidziu było wielowiekowe funkcjonowanie ważnych gospodarczo szlaków handlowych.

W analizowanym okresie w demografii miast Ponidzia bardzo wyraźnie zaznaczają się tendencje negatywne. Zaobserwowano m.in. ujemne saldo migracji, spadek liczby mieszkańców oraz starzenie się ludności. Stwierdzono, iż nasilenie tych zjawisk przybiera różny przebieg i zależy od następujących czynników: statusu miasta, odmiennie przebiegających procesów restrukturyzacji przemysłu po 1989 r., oraz przeobrażeń społeczno-gospodarczych związanych z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej. Istotne okazuje się także położenie miast w odniesieniu do współcześnie funkcjonujących szlaków komunikacyjnych, szczególnie o znaczeniu ponadregionalnym.

Słowa kluczowe: *Ponidzie, miasta, demografia, migracje, depopulacja, eurosieroctwo*

Wstęp

Ponidzie to teren położony w środkowej i dolnej części dorzecza Nidy, który wchodzi w skład Niecki Nidziańskiej, a administracyjnie stanowi południową część województwa świętokrzyskiego.

Jednoznaczne określenie granic Ponidzia jest problematyczne, bowiem obszar ten był różnie postrzegany i przedstawiany (Jurecki 2004, Łajczak, Richling, Urban, Zieliński 2013).

Aktualnie na opisywanym terenie istnieją tylko małe miasta, wśród których dominuje Busko-Zdrój zamieszkiwane przez 16,7 tys. mieszkańców (<http://www.stat.gov.pl/bdl>, data dostępu: 11.05.2013). Współcześnie na istotne przeobrażenia demograficzne miast Ponidzia wpłynęła restrukturyzacja gospodarki zapoczątkowana przemianami ustrojowymi zachodzącymi po 1989 roku, jak również konsekwencje przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, które miało miejsce 1 maja 2004 roku.

Celem podjętych badań jest określenie stopnia i kierunków przeobrażeń demograficznych miast Ponidzia. Problem jest istotny, bowiem koniunktura miast leżących w południowej części woj. świętokrzyskiego może być punktem odniesienia do sytuacji demograficznej małych miast w szerszym ujęciu, na przykład w skali kraju, co niestety nie zostało dotychczas dostatecznie rozpoznane. Do diagnozy wybrano 6 niewielkich ośrodków, z których trzy: Busko-Zdrój, Kazi-

mierza Wielka i Pińczów pełnią funkcję miast powiatowych. Zaś pozostałe trzy grody: Chmielnik, Skalbmierz i Działoszyce znajdują się odpowiednio w powiatach: kieleckim, kazimierskim i pińczowskim. Ponadto w badaniach uwzględniono cztery miejscowości znajdujące się w powiecie buskim: Nowy Korczyn, Pacanów, Stopnica i Wiślica (ryc. 1B). W celu określenia specyfiki przeobrażeń demograficznych ośrodków miejskich Ponidzia, wykorzystano metodę sondażowo-diagnostyczną i przeprowadzono anonimowe badania ankietowe, którymi objęto 377 osób. Respondentami byli uczniowie i nauczyciele szkół poziomu gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego. Ponadto, poza analizą porównawczą z wykorzystaniem literatury przedmiotu, źródłem informacji były dane statystyczne GUS (<http://www.stat.gov.pl/bdl>, data dostępu: 11.05.2013), jak również dane uzyskane bezpośrednio z poszczególnych urzędów gmin, a także miast i gmin. Generalnie negatywne zjawiska depopulacyjne na Ponidziu, uwidaczniające się w postaci ujemnego salda migracji, spadku liczby mieszkańców i starzenia się społeczeństw stanowią odzwierciedlenie sytuacji demograficznej kraju, przy czym na badanym obszarze zauważalne jest ich większe nasilenie. Natomiast specyficznym i szczególnie niepokojącym zjawiskiem jest powszechnie występujące tzw. eurosieroctwo. Dostrzeżono, że zmiany demograficzne badanych ośrodków mają między innymi związek z administracyjnym statusem miasta oraz dominującymi funkcjami grody, a także z czynnikami miastotwórczymi, wśród któ-

Tabela 1. Depopulacja w wybranych miejscowościach Poniądzia w latach 1990–2010

Miejscowość	Liczba ludności w 2010 r. [tys.]	Ubytek ludności w latach 1990–2010 [%]
Busko-Zdrój	16,7	-9,8
Pińczów	11,3	-10,1
Kazimierza Wielka	5,6	-11,2
Chmielnik	3,9	-3,2
Stopnica	1,5	-8,6
Skalbmierz	1,3	-7,3
Pacanów	1,1	-6,7
Nowy Korczyn	1,0	-6,4
Działoszyce	0,9	-12,6
Wiślica	0,7	-9,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z urzędów miast i urzędów gmin

Tabela 2. Pracujący i stopa bezrobocia w miejscowościach Poniądzia w 2010 r.

Miejscowość	Pracujący [na 1000 ludności]	Stopa bezrobocia [%]
Busko-Zdrój	233	7,5
Pińczów	224	6,8
Chmielnik	131	13,9
Kazimierza Wielka	84	11,5
Pacanów	81	5,7
Nowy Korczyn	71	5,5
Wiślica	53	6,5
Działoszyce	41	6,4
Skalbmierz	40	8,1
Stopnica	40	6,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

który w roku 2011 wynosił tam -14,6%. Przyrost naturalny w Kazimierzy Wielkiej, która jest najmniejszym w Polsce miastem powiatowym także należy do najniższych w skali kraju (-5,2‰). Wprawdzie status ośrodka powiatowego w przypadku Kazimierzy Wielkiej łagodzi nieco tendencje depopulacyjne, to jednak w tym mieście pojawił się jeszcze problem likwidacji działającej przez 160 lat cukrowni „Łubna”, dzięki której Kazimierza Wielka z osady fabrycznej stała się miastem. Należy podkreślić, że cukrownia była ważnym lokalnym pracodawcą i przetwórcą surowców dostarczanych przez wielu okolicznych plantatorów. W konsekwencji nastąpił spadek atrakcyjności miasta zarówno jako miejsca pracy, jak i miejsca do stałego zamieszkania.

Podobne, chociaż w mniejszej skali nasilone problemy wynikające ze zmian rynku pracy dotknęły Pińczów. Restrukturyzacją objęte tam zostały zakłady kamieniarskie oraz przetwórstwa owocowo-warzywnego. Zarówno w przypadku Kazimierzy Wielkiej jak i Pińczowa, likwidacja bądź restrukturyzacja dużych zakładów pracy zainicjowała znaczne perturbacje na lokalnym rynku pracy (Mularczyk 2012).

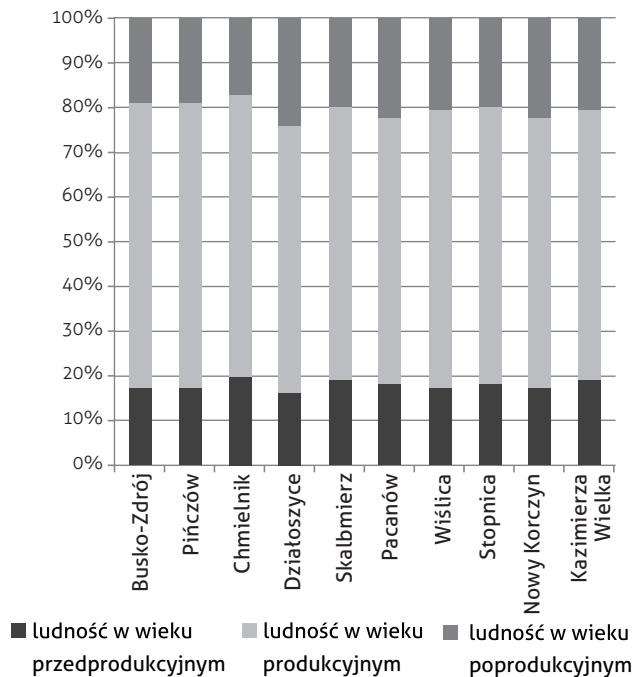
pozytywnym przykładem zmian zachodzących w miejscowym rynku pracy jest Pacanów, gdzie od kilku lat funkcjonuje Europejskie Centrum Bajki, które według danych Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach w 2012 roku odwiedziło aż 162 tys. turystów. Tak intensywny ruch turystyczny w konsekwencji generuje nowe miejsca pracy (Zieliński, Czerwiński 2013a). Jednocześnie należy zaznaczyć, że rolniczy charakter terenów wokół analizowanych miejscowości położonych w południowej części województwa świętokrzyskiego wpływa łagodząco na stopę bezrobocia, która kształtuje się na wyraźnie niższym poziomie (tab.

2) niż w niektórych innych miastach w regionie świętokrzyskim. W północnej, przemysłowej części województwa wartość stopy bezrobocia jest nawet kilkukrotnie wyższa (Mularczyk 2006).

Do wspólnych cech wymienionych miejscowości Poniądzia należy ich peryferyjne położenie w stosunku do dużych aglomeracji miejskich oraz zasadniczo do ważniejszych szlaków komunikacji kolejowej i samochodowej (połączenia kolejowe albo nigdy wcześniej nie istniały, albo zostały zlikwidowane). W kontekście przedstawionych przykładów Poniądzie jawi się jako stagnujący region z punktu widzenia rozwoju społeczno-ekonomicznego (Mularczyk 2007). W grupie analizowanych miejscowości nieco korzystniej wyróżnia się Chmielnik (najniższy spadek liczby mieszkańców 3,2%), bowiem dla części mieszkańców Chmielnika miejscem pracy są Kielce (sprawne połączenie tych miast drogą krajową nr 73). Ponadto daje się zauważyć aktywność władz samorządowych w zakresie podejmowania działań sprzyjających inwestycjom i tworzeniu nowych miejsc pracy. W Chmielniku udział wydatków majątkowych o charakterze inwestycyjnym w stosunku do ogółu wydatków budżetów samorządów należy do najwyższych w regionie.

Działania, których celem jest zatrzymanie lub odwrócenie niekorzystnych tendencji demograficznych znajdują w przypadku Chmielnika odzwierciedlenie w postaci najkorzystniejszej struktury wieku w porównaniu z pozostałymi ośrodkami objętymi badaniami. W Chmielniku występuje największy odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, przy najmniejszym udziale osób w wieku poprodukcyjnym (ryc. 2).

Poza Chmielnikiem korzystne połączenie komunikacyjne ma Busko-Zdrój, w którym krzyżuje się droga krajowa nr 73 z drogą wojewódzką nr 776 prowadzącą do Krakowa (ok.

Ryc. 2. Zróżnicowanie struktury wieku ludności w miejscowościach Poniżania w 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

80 km odległości). Pomimo, iż miasto posiada połączenie kolejowe, nie są realizowane przewozy pasażerskie. W Busku-Zdroju podobnie jak w Chmielniku mniej dotkliwie zaznaczają się społeczne konsekwencje przemian przełomu XX i XXI stulecia. Szczególny charakter i status miasta uzdrowiskowego znacząco łagodzają skutki regionalnej i ogólnokrajowej dekonjunkcji gospodarczej. Zaobserwowano wzrost liczby obiektów sanatoryjnych. Nie nastąpiła dotychczas

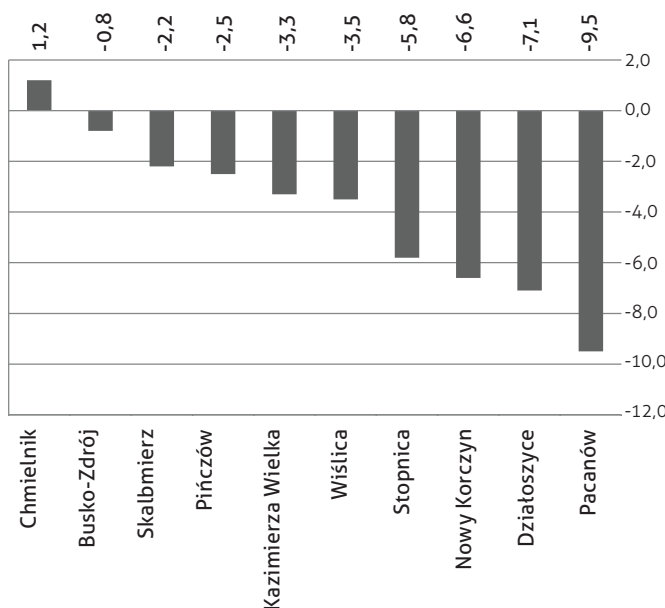
także restrukturyzacja własnościowa uzdrowiska, której skutkiem byłaby redukcja zatrudnienia (Zieliński, Czerwiński 2013b). Spadek liczby mieszkańców miasta Buska-Zdroju ma związek ze wzrostem liczby ludności w otoczeniu tego uzdrowiska, bowiem wielu właścicieli sprzedaje korzystnie nieruchomości usytuowane w strefie uzdrowiskowej. Natomiast uzyskane z transakcji sprzedaży środki przeznaczone są na mniej kosztowne osiedlanie się w sąsiednich miejscowościach wiejskich. Z kolei uwolnione z funkcji mieszkaniowej tereny przeznaczone są na kolejne inwestycje o charakterze sanatoryjnym. Warto wspomnieć, że uzdrowisko i sanatoria są największymi pracodawcami w mieście.

Występujący w miastach na Poniżaniu proces depopulacji dokumentuje współczynnik przyrostu naturalnego, który jest na ogół ujemny (ryc. 3) oraz saldo migracji zewnętrznych, które także w większości przypadków jest ujemne (ryc. 4).

Procesy towarzyszące przemianom demograficznym w małych miastach Poniżania

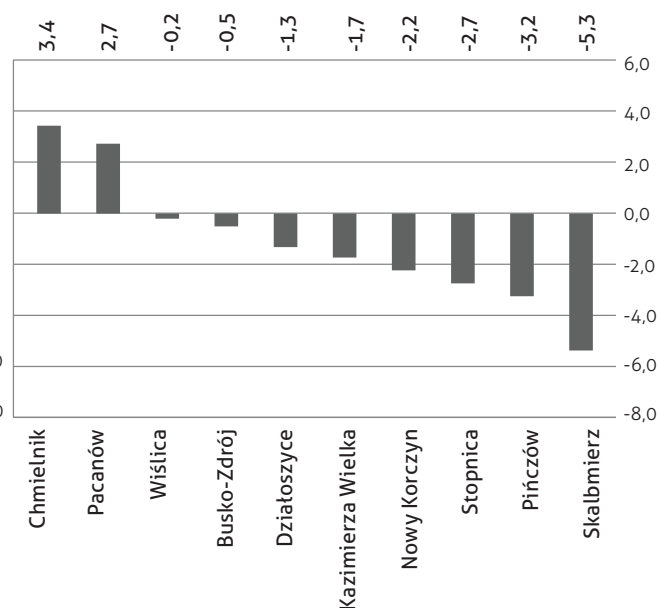
O ile na Poniżaniu okres przechodzenia z gospodarki centralnie sterowanej do wolnorynkowej w latach dziewięćdziesiątych nie był szczególnie dotkliwie odczuwalny, to szereg wielopłaszczyznowych konsekwencji przyniosło wstąpienie Polski do struktur europejskich. Nastąpiło wtedy m.in. zintensyfikowanie niekorzystnych tendencji demograficznych.

Na uwagę zasługują dane dotyczące migracji zewnętrznych. Zostały one uzyskane na podstawie badań ankietowych, którymi objęto 377 osób (uczniowie i nauczyciele z 17 szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych). Wyniki badań ukazują zaskakująco duży zasięg eurosieroctwa, średnio na poziomie 35% (ryc. 5).

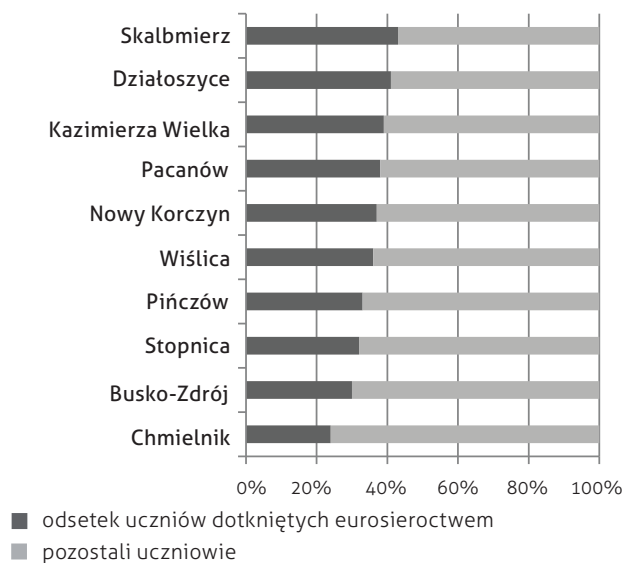
Ryc. 3. Zróżnicowanie przyrostu naturalnego (%) w miastach Poniżania w 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z urzędów miast i urzędów gmin

Ryc. 4. Saldo migracji zewnętrznych (%) w miastach Poniżania w 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

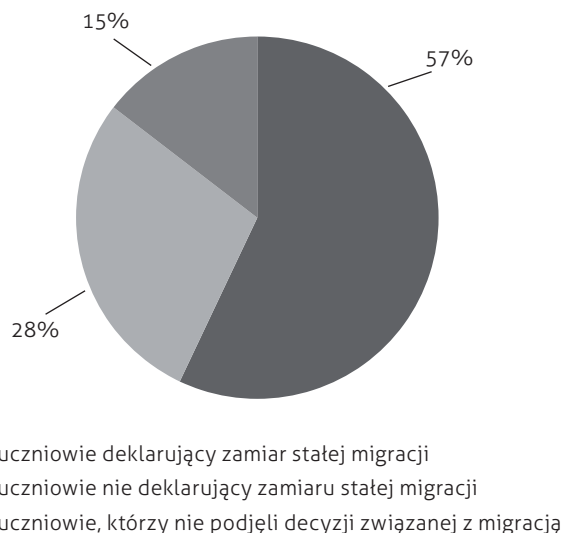
Ryc. 5. Udział uczniów dotkniętych zjawiskiem eurasieroctwa w miastach Podlasia

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Skutki zjawiska spowodowanego czasową lub stałą migracją jednego albo dwojga rodziców nie są obecnie wystarczająco dostrzegane. Wymagają one jednak podjęcia systemowych działań naprawczych i zapobiegawczych, bowiem konsekwencje eurasieroctwa stwarzają wiele problemów społecznych.

Badania ankietowe wykazują, że gdyby zostały zrealizowane zamiary emigracyjne młodego pokolenia po zakończeniu edukacji, groziłoby to zapaścią demograficzną (ryc. 6).

Respondenci swoje plany emigracji uzasadniali: brakiem możliwości uzyskania pracy, małym zróżnicowaniem oferty pracy oraz niskim wynagrodzeniem otrzymywanym za pracę, co określali ogólnym brakiem perspektyw dla swojej egzystencji. Dodatkowo ogólny pesymizm wzmocniało po-

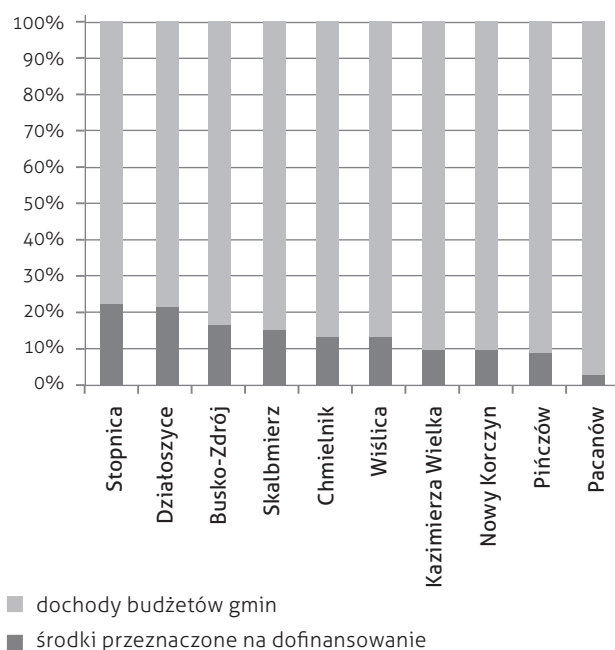
Ryc. 6. Plany emigracyjne uczniów po zakończeniu edukacji w miastach Podlasia

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

czucie życia na obszarze o charakterze prowincjonalnym, ze słabym skomunikowaniem oraz o ograniczonych możliwościach edukacyjnych, gwarantujących dobry start zawodowy. Zwracano także uwagę na likwidowanie placówek oświatowych ze względów finansowych.

Wyniki badań wskazują, że warunki w miejscowościach, szczególnie po 2004 roku, ogólnie nie sprzyjają zarówno osiedlaniu się jak i dalszemu bytowaniu. Zwłaszcza dotyczy to osób w wieku przedprodukcyjnym. Na ujemny przyrost rzeczywisty nakładają się problemy społeczne, ekonomiczne, globalna apatia społeczna oraz migracja osób przedsiębiorczych i kreatywnych. Efektem tych zjawisk jest kryzys wizerunkowy miast i miejscowości, które przestają być przestrzenią atrakcyjną dla ludzi młodych (Lamprecht 2009). Należy nadmienić, że znaczna część mieszkańców miast odkłada decyzję o założeniu rodziny i rodzicielstwie, zaś dominującym modelem staje się rodzina 2+1.

Cechą wspólną miejscowości badanego obszaru jest to, że depopulacja w tych ośrodkach prowadzi do wieloaspektowego procesu nazywanego kurczeniem się miast (Heffner 2008). Ma ono swoje konsekwencje w zjawiskach społecznych, ekonomicznych, przestrzennych, infrastrukturalnych. Nie zawsze jednak proces kurczenia się miast i miejscowości skutkuje wyłącznie konsekwencjami negatywnymi. Niewątpliwie integracja ze strukturami europejskimi wpłynęła na poprawę infrastruktury miast i podniesienie jakości życia części mieszkańców. O stopniu zróżnicowania absorpcji funduszy unijnych świadczy zróżnicowany udział środków w dochodach gmin przeznaczonych na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w badanym okresie (ryc. 7).

Ryc. 7. Udział środków w dochodach gmin przeznaczonych na finansowanie oraz współfinansowanie programów i projektów unijnych w badanym okresie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z urzędów miast i urzędów gmin

W strategiach rozwoju, wśród najczęściej wymienianych przez władze samorządowe, dominują następujące cele wykorzystania środków unijnych: rewitalizacja miejscowości, modernizacja i termomodernizacja obiektów, porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej i śmieciowej, unowocześnienie bazy edukacyjnej i uatrakcyjnienie oferty edukacyjnej, rozwijanie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, promowanie walorów uzdrowiskowych, turystycznych i agroturystycznych, wspieranie podmiotów propagujących dziedzictwo kulturowe regionu, modernizacja infrastruktury drogowej, unowocześnienie i rozwój bazy sportowej, rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego.

W kontekście ogólnej sytuacji społecznej, demograficznej i gospodarczej Pomorza dalece niewystarczająca jest liczba działań, które ułatwiają warunki inwestowania i podejmowania działalności gospodarczej oraz budują klimat sprzyjający rozwojowi przedsiębiorczości (pozytywnie wyróżnia się jedynie Chmielnik). Generowanie nowych miejsc pracy zahamowałoby niekorzystną tendencję na lokalnym rynku pracy. Zaś perspektywa osiągnięcia satysfakcjonujących dochodów stałaby się realną alternatywą dla wielu przedstawicieli młodego pokolenia, które obecnie przy planowaniu drogi życiowej uwzględnia w większości emigrację (ryc. 6).

Podsumowanie

Pomorzanie, jako region typowo rolniczy charakteryzuje się ogólnie korzystnymi warunkami przyrodniczymi. Większość spośród nielicznych zakładów przemysłowych znajdowała się zasadniczo w Kazimierzy Wielkiej i Pińczowie. Przedsiębiorstwa przemysłowe działały przede wszystkim w branży spożywczej, a także kamieniarskiej. W pierwszych latach transformacji zostały zrestrukturyzowane lub zlikwidowane. Spowodowało to okresowy wzrost stopy bezrobocia. Jednak w okresie tych zawirowań gospodarczych nie wystąpiły wyraźne tendencje depopulacyjne, ponieważ przy niewielkim ujemnym saldzie migracji utrzymywał się dodatni przyrost naturalny. Zmiana tej koniunktury nastąpiła po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Negatywnymi

konsekwencjami demograficznymi stały się m.in.: ujemne saldo migracji, ujemny przyrost naturalny i starzenie się społeczeństwa. Nasilenie wymienionych procesów jest na badanym obszarze znacznie zróżnicowane i zależy od różnych czynników. Do najważniejszych należą: wielkość i status miejscowości, położenie na tle szlaków komunikacyjnych, aktywność samorządów i ich działania zmierzające do generowania nowych miejsc pracy.

Absorpcja środków unijnych w poszczególnych miejscowościach jest zróżnicowana. Środki unijne przede wszystkim wykorzystywane są do podniesienia jakości życia mieszkańców. Nie wpływają natomiast wyraźnie na poprawę rynku pracy. Jednak stopa bezrobocia na Pomorzu jest znacznie niższa od średniej krajowej i należy do najniższych w województwie świętokrzyskim. Wpływa na to, oprócz emigracji, struktura zatrudnienia (duży udział zatrudnionych w rolnictwie). W regionie nie podejmuje się generalnie wyraźnych działań, których celem byłoby zatrzymanie lub odwrócenie niekorzystnych tendencji demograficznych. Jednym z najważniejszych problemów demograficzno-społecznych ostatnich lat stało się zjawisko eurosieroctwa. Dotyczy ono znacznego odsetka dzieci i młodzieży, a w konsekwencji powoduje szereg negatywnych skutków społecznych.

Pierwotna funkcja miast Pomorza, polegająca na obsłudze otaczających terenów wiejskich, pomimo zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych w dużej mierze została utrzymana. Pomimo wyraźnych tendencji depopulacyjnych, badane ośrodki nie przestają pełnić funkcji lokalnych centrów usługowo-gospodarczych. Potencjalny rozwój miast wymagać będzie położenia nacisku na wielofunkcyjność. Pozostawanie jedynie przy obsłudze sektora rolniczego nie sprostą konkurencji innych ponadregionalnych ośrodków miejskich. Konieczne jest przedefiniowanie funkcji miast w strukturze przestrzennej regionu, w czym kluczowe znaczenie mogą mieć działania samorządów lokalnych. Niestety, w opracowanych strategiach rozwoju słabszym ogniwem są działania zmierzające do tworzenia warunków rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i nowych miejsc pracy.

Literatura

- Czerwiński K., Zieliński A., 2013, *Rys historyczny Buska-Zdroju w kontekście jego przyrodniczych uwarunkowań*, [w:] Łajczak A., Fijałkowska-Mader A., Urban J., Zieliński A. (red.), *Georóżnorodność Pomorza*, Wyd. Instytut Geografii UJK w Kielcach.
- Heffner K., 2008, *Region migracyjny – migracje zagraniczne jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego*, [w:] Zagórska A. (red.), *Perspektywy demograficzne Śląska do 2030 r.* Seria: Studia i Monografie, z. 223, Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej, Opole.
- Jurecki M., 2004, *Pomorzanie. W świętokrzyskim stepie*, Wyd. Bezdroża, Kraków.
- Kondracki J., 2009, *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa.
- Kwiatkiewicz-Sołtys A., 2005, *Małe miasta województwa małopolskiego na przełomie XX i XXI wieku*, [w:] Heffner K. (red.), *Problemy rozwoju małych miast w wymiarze lokalnym i regionalnym*, Biuletyn KPZK PAN, z. 220, KPZK PAN, Warszawa.
- Lamprecht M., 2009, *Rozwój działalności przemysłowej w małych miastach Polski Środkowej – rys historyczny*, [w:] Marszał T. (red.), *Funkcja przemysłowa małych miast*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Łajczak A., Richling A., Urban J., Zieliński A., 2013, *Dlaczego Pomorzanie?*, [w:] Łajczak A., Fijałkowska-Mader A., Urban J., Zieliński A. (red.), *Georóżnorodność Pomorza*, Wyd. Instytut Geografii UJK w Kielcach.
- Mularczyk M., 2005, *Transformation of urban settlement network in Świętokrzyski region between 1985 and 2002 in the light of G.K. Zip's theory*, [w:] Szabli O. (red.), *L'viv scientific school of human geography in national and European dimensions*, Department at Ivan Franko National University of L'viv.
- Mularczyk M., 2006, *Przemiany społeczno-zawodowe w małych miastach województwa świętokrzyskiego w latach 1995–2004*, [w:] Heffner K., Marszał T. (red.), *Uwarunkowania rozwoju małych miast*, Biuletyn

- KPZK PAN, z. 226, KPZK PAN, Warszawa.
- Mularczyk M., 2007, *Transformation of urban settlement network of Świętokrzyskie Province against the background of changes of administrative borders*, Acta Geographica Universitatis Comenianae, No. 48, Uniwerszita Komenskeho Bratislava, Bratislava.
- Mularczyk M., 2012, *Transformation of size hierarchy in regional urban systems of Poland. Świętokrzyskie Voivodeship case*, [w:] Wierin W.Ł., Dmitruk N.G., Lisicyn K.S. (red.), *Geografija i Gieoekologija. Problemy Razwitija Baltijskogo Riegiona*, Nowgorodskoje riegionalnoje otdielenije Russkogo gieograficzeskogo obszczestwa, Nowgorodskij gosudarstwiennyj uniwersitet imieni Jaroslawa Mudrogo, Kafiedra gieografii, stranowiedienija i turizma, Wielikij Nowgorod.
- Trzmielewski R., 2011, *Ponidzie: mapa turystyczna*, Skala 1:75 000. Wyd. Compass, Kraków.
- Zieliński A., Czerwiński K., 2013a, *Atrakcyjność turystyczna Busko-Zdroju w opinii jego mieszkańców*, [w:] *Gospodarka turystyczna w regionie, Rynek turystyczny – współczesne trendy, problemy i perspektywy jego rozwoju*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 304.
- Zieliński A., Czerwiński K., 2013b, *Ponidzie jako przykład przestrzeni o szerokich możliwościach rozwoju turystyki edukacyjnej*, [w:] *Gospodarka turystyczna w regionie, Rynek turystyczny – współczesne trendy, problemy i perspektywy jego rozwoju*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 304.

Źródła internetowe:

Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego: <http://www.stat.gov.pl/bdl>, data dostępu: 11.05.2013.

Demographic growth of towns in the Ponidzie region

Dr Artur Zieliński*, mgr Krzysztof Czerwiński**

* Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Instytut Geografii

** Samorządowe Gimnazjum nr 1 w Busku-Zdroju

Abstract

Ponidzie is a common name for the area comprising the central and lower part of the basin of the Nida River. In physical and geographical terms this area lies in the Nida Basin and is administratively located in the southern part of the Świętokrzyskie Voivodeship.

On the described area there are only small towns among which the demographically dominating one is Busko-Zdrój numbering 16.7 thousands inhabitants. The second most inhabited place is Pińczów (11.3 thousands inhabitants). Moreover, the status of the district town has Kazimierza Wielka numbering only 5.5 thousands inhabitants. Other urban centres are: Chmielnik, Skalmierz and Działoszyce.

Centuries-old history of settlement in the described area was determined by the development of agriculture. In addition, an important town-forming factor on Ponidzie was a number of ancient, economically important, trade routes.

In the analysed demographic period negative trends (negative net migration, population decline and population ageing) are clearly visible. It was found that the severity of these events takes a different course and depends on the following factors: the status of the city, industrial restructuring after 1989 and the socio-economic transformations associated with Polish accession to the EU. Also location of cities in relation to the contemporarily operating regional routes seems to be important.

Keywords

Ponidzie, demographic growth, migration, depopulation, euro-orphanhood